DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 9 november 2000 *

I mål C-381/98,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Förenade kungariket), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Ingmar GB Ltd

och

Eaton Leonard Technologies Inc.,

angående tolkningen av rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter (EGT L 382, s. 17; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 150),

* Rättegångsspråk: engelska.

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av ordföranden på första avdelningen M. Wathelet, tillförordnad ordförande på femte avdelningen, samt domarna D.A.O. Edward och P. Jann (referent),

generaladvokat: P. Léger,
justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Ingmar GB Ltd, genom F. Randolph och R. O'Donoghue, barristers, befullmäktigade av Fladgate Fielder, solicitors,

— Eaton Leonard Technologies Inc., genom M. Pooles, barrister, befullmäktigad av Clifford Chance, solicitor,

— Förenade kungarikets regering, genom J.E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, i egenskap av ombud, biträdd av S. Moore, barrister,

— Tysklands regering, genom W.-D. Plessing, Ministerialrat, förbundsfinansministeriet, och A. Dittrich, Ministerialrat, förbundsjustitieministeriet, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom M. Patakia och K. Banks, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 26 januari 2000 av: Ingmar GB Ltd, Eaton Leonard Technologies Inc., Förenade kungarikets regering och kommissionen,

och efter att den 11 maj 2000 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) har genom beslut av den 31 juli 1998, som inkom till domstolen den 26 oktober samma år, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt en fråga om tolkningen av rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter (EGT L 382, s. 17, svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 150, nedan kallat direktivet).

2 Frågan har uppstått i en tvist mellan Ingmar GB Ltd (nedan kallat Ingmar), ett bolag i Förenade kungariket, och Eaton Leonard Technologies Inc (nedan kallat Eaton), ett bolag i Kalifornien, avseende betalning av en påstådd fordran till följd av att ett agenturavtal har upphört.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 Enligt andra övervägandet antogs direktivet eftersom "skillnaderna inom gemenskapen mellan de nationella lagarna om handelsrepresentation... i hög grad [påverkar] konkurrensvillkoren för och utövandet av denna näringsverksamhet samt försämrar både det befintliga skyddet för handelsagenter gentemot deras huvudmän och skyddet för affärsuppgörelser".

4 Artiklarna 17 och 18 i direktivet preciserar under vilka villkor handelsagenten, efter det att agenturavtalet upphört att gälla, har rätt till ersättning eller skadestånd för den skada han tillfogas som en följd av att hans affärsförbindelser med huvudmannen upphört.

5 I artikel 17.1 i direktivet föreskrivs följande:

"Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att se till att handelsagenten efter det att agenturavtalet upphört att gälla får ersättning i överensstämmelse med punkt 2 eller får skadestånd i överensstämmelse med punkt 3."

6 I artikel 19 i direktivet föreskrivs följande:

"Parterna får inte avtala om avvikelse från bestämmelserna i artiklarna 17 och 18 till men för handelsagenten före agenturavtalstidens utgång."

7 Enligt artikel 22.1 och 22.3 skulle direktivet införlivas före den 1 januari 1990 och, vad gäller Förenade kungariket, före den 1 januari 1994. Enligt punkt 1 i samma artikel skall de nationella bestämmelser genom vilka direktivet införlivats åtminstone tillämpas på sådana avtal som ingåtts efter det att bestämmelserna trätt i kraft och i varje fall på löpande avtal senast den 1 januari 1994.

Den nationella lagstiftningen

8 Förenade kungariket införlivade direktivet genom Commercial Agents (Council Directive) Regulations 1993 (lagstiftning som införlivar ett direktiv av rådet avseende handelsagenter), vilka trädde i kraft den 1 januari 1994 (nedan kallade Regulations).

9 Regulation 1.2 och 1.3 i Regulations lyder enligt följande:

"2. Dessa Regulations reglerar relationerna mellan handelsagenter och deras huvudmän och är, med förbehåll för vad som stadgas i punkt 3, tillämpliga på handelsagenters verksamhet i Storbritannien.

3. Regulations 3—22 är inte tillämpliga om parterna avtalat att agenturavtalet regleras av lagen i en annan medlemsstat."

Tvisten vid den nationella domstolen

10 Ingmar och Eaton ingick ett avtal år 1989 vari Ingmar utsågs till handelsagent för Eaton i Storbritannien. I en avtalsklausul föreskrevs att avtalet reglerades av kalifornisk lag.

11 Avtalet upphörde att gälla i slutet av år 1996. Ingmar väckte då talan vid High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, med yrkande om betalning av provision samt, enligt Section 17 i Regulations, gottgörelse för den skada som följt på grund av att affärsförbindelserna med Eaton upphört.

12 High Court fastställde genom dom av den 23 oktober 1997 att Regulations inte var tillämpliga, eftersom avtalet reglerades av kalifornisk lag.

13 Ingmar överklagade detta beslut till Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division), som beslutade att förklara målet vilande och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

"Enligt engelsk rätt skall den lag som parterna har valt tillämpas, om det inte finns några principiella skäl, exempelvis en överordnad bestämmelse, som talar

emot detta. Är under sådana omständigheter bestämmelserna i rådets direktiv 86/653/EEG, såsom detta har genomförts i medlemsstaternas rättsordningar, och i synnerhet bestämmelserna om ersättning till agenter efter det att avtalet med deras huvudmän har upphört, tillämpliga när

a) en huvudman utser en agent i Förenade kungariket och Republiken Irland som med ensamrätt skall sälja huvudmannens varor i dessa stater, och

b) agenten vid försäljningen av varorna i Förenade kungariket är verksam i denna stat, och

c) huvudmannen är ett bolag som har bildats i en stat som inte är medlem i Europeiska unionen, i synnerhet i den amerikanska delstaten Kalifornien, och som är etablerad där, och

d) den lag som uttryckligen är tillämplig enligt avtalet mellan parterna är kalifornisk lag?"

Tolkningsfrågan

14 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artiklarna 17 och 18 i direktivet, som ger handelsagenten vissa rättigheter då agenturavtalet upphört, skall tillämpas då handelsagenten utövat sin verksamhet i en medlemsstat medan huvudmannen är etablerad i ett tredje land och då avtalet, enligt en klausul däri, regleras av detta lands lag.

15 Parterna i tvisten vid den nationella domstolen, den brittiska och den tyska regeringen samt kommissionen är alla ense om att avtalsparters frihet att välja vilken lag som skall reglera deras kontraktuella förbindelser är en grundläggande princip i internationell privaträtt och att denna frihet upphör endast om tvingande bestämmelser föreligger.

16 Åsikterna skiljer sig däremot åt vad gäller de villkor en rättsregel skall uppfylla för att kvalificeras som en tvingande bestämmelse i den mening som avses i internationell privaträtt.

17 Eaton har understrukit att de fall där sådana bestämmelser föreligger är ytterst få och att inget i förevarande fall motiverar tillämpning av direktivet, vilket syftar till att harmonisera medlemsstaternas interna rätt, på parter som är etablerade utanför Europeiska unionen.

18 Ingmar, den brittiska regeringen och kommissionen anser att frågan om direktivets territoriella tillämpningsområde är en gemenskapsrättslig fråga. De anser att det mål direktivet söker uppnå kräver att bestämmelserna tillämpas på alla handelsagenter som är etablerade i en medlemsstat, oavsett huvudmannens nationalitet och oavsett var huvudmannen är etablerad.

19 Enligt den tyska regeringen åligger det, i avsaknad av uttryckliga bestämmelser i direktivet angående dess territoriella tillämpningsområde, den domstol i en medlemsstat som har att avgöra en tvist om rätten till ersättning eller skadestånd för en handelsagent att utröna huruvida bestämmelser i medlemsstatens interna rätt skall anses som tvingande bestämmelser i den mening som avses i internationell privaträtt.

20 Det skall härvid för det första erinras om att direktivets syfte är att skydda personer som är att anse som handelsagenter, såsom detta förstås i direktivet (dom av den 30 april 1998 i mål C-215/97, Bellone, REG 1998, s. I-2191, punkt 13).

21 Artiklarna 17 och 19 i direktivet syftar särskilt till att skydda handelsagenten efter det att agenturavtalet upphört. De regler som direktivet föreskriver härför är av tvingande karaktär. I artikel 17 föreskrivs nämligen en skyldighet för medlemsstaterna att införa ett system för ersättning till handelsagenten efter det att agenturavtalet upphört. Denna artikel ger förvisso medlemsstaterna möjlighet att välja mellan ersättning och skadestånd för skadan. I artiklarna 17 och 18 fastställs emellertid en fast ram inom vilken medlemsstaterna skönsmässigt kan välja sätt för att beräkna ersättningen eller skadeståndet som skall ges.

22 Dessa bestämmelsers tvingande karaktär bekräftas av att parterna enligt artikel 19 i direktivet inte får avtala om avvikelse från bestämmelserna till men för handelsagenten före agenturavtalstidens utgång. Detta bekräftas vidare av att det i artikel 22 i direktivet föreskrivs, vad gäller Förenade kungariket, att de nationella bestämmelser varmed direktivet införlivats omedelbart skall tillämpas på åtminstone löpande avtal.

23 Det skall för det andra påpekas att det framgår av andra övervägandet i direktivet att de åtgärder för harmonisering som direktivet föreskriver bland annat syftar till att upphäva hindren för utövandet av yrket som handelsagent, att uniformera konkurrensvillkoren inom gemenskapen och att öka skyddet för affärsuppgörelser (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Bellone, punkt 17).

24 De regler som föreskrivs i artiklarna 17—19 syftar således, via kategorin handelsagenter, till att skydda etableringsfriheten och en sund konkurrens på den

inre marknaden. Att nämnda bestämmelser iakttas på gemenskapens territorium synes därigenom nödvändigt för att uppnå dessa mål i fördraget.

25 Det är således väsentligt för gemenskapens rättsordning att en huvudman som är etablerad i ett tredje land, vars handelsagent utövar sin verksamhet i gemenskapen, inte kan kringgå dessa bestämmelser med en enkel lagvalsklausul. Dessa bestämmelser fyller nämligen en funktion som förutsätter att de tillämpas när situationen har ett nära samband med gemenskapen, särskilt när handelsagenten utövar sin verksamhet på en medlemsstats territorium, oavsett vilken lag parterna underställt avtalet.

26 Mot bakgrund av vad ovan anförts skall tolkningsfrågan besvaras så, att artiklarna 17 och 18 i direktivet, som ger handelsagenten vissa rättigheter efter det att agenturavtalet upphört, skall tillämpas när en handelsagent utövat sin verksamhet i en medlemsstat även om huvudmannen är etablerad i ett tredje land och avtalet, enligt en klausul däri, regleras av lagen i detta land.

Rättegångskostnader

27 De kostnader som har förorsakats den brittiska och den tyska regeringen samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

— angående den fråga som genom beslut av den 31 juli 1998 har ställts av Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) — följande dom:

Artiklarna 17 och 18 i rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter, som ger handelsagenten vissa rättigheter efter det att agenturavtalet upphört, skall tillämpas när en handelsagent utövat sin verksamhet i en medlemsstat även om huvudmannen är etablerad i ett tredje land och avtalet, enligt en klausul däri, regleras av lagen i detta land.

Wathelet Edward Jann

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 9 november 2000.

R. Grass

Justitiesekreterare

A. La Pergola

Ordförande på femte avdelningen